

načev, rac in tudi gosí, ali kar so ga naložili pridni ribči, ki so mreže nastavliali po namnoženih vodah. Le po okrajnih stranéh planjave, ki se naslanjajo na hribe in više ležé, in po gričih, ki stojijo po sredi močvirja, kakoršni so Vunanje in Notranje gorice, Plešivec z Zablatmi, Bevke, Blatna brezovica, Sinja in Babna gorica, ondi so se nahajali gojzde, senožeti in njive; poleg Ljubljance pa je bilo ob bregovih nalaš nasajeno hrastje, da so ladije imele zavetje pred močnimi vetrovi. Nasproti pa so stoječe vode in rastlinske gnjilobe zrak močno spridovale in nezdrav delale, in vso okolico napravljale megleno in neprijetno; razne bolezni in zlasti merzlice so bile od tod žalostni nasledek za stanovavce, posebno za ptujce.

Vzrok, da je bila ta planjava toliko močvirna, je bil na tem, da svet od Verhnike do Ljubljane celó malo visi, in je sémtertjé celó nizek; da se dalje ondi zbira mnogo vod, rek in potokov, iz cele notranjske strani, in pa, da te vode niso imele zadosti odprttega odtoka. Poglavitna reka, v katero se vse druge vode izlivajo, je Ljubljanka, ki poleg Verhnike izhaja iz treh močnih virov, tako, da precej goni malne in žage, in kmalo nosi ladije s sto centi blaga. Ta reka ima sicer svoj pravi začetek daleč na Notranjskem; Pivka, ki izvira unstran Šempetra, z Nanošico vred hahla v Postojnsko jamo, in z drugim imenom ko Unec prihaja na dan poleg Planine; ondi privzema vode, ki pritekajo pod zemljo od Loža in cerkniškega jezera. Unec gré zopet kmalo pod zemljo, v teminah se z njim družijo potoki od Logatca, in vse te vode se pri Verhniki zopet prikazujejo na svetlo, in z novim imenom kot Ljubljanka po sredi močvirja tečejo proti poglavnemu mestu krajske dežele. Mnogo drugih vod pa se še preteka po močvirji, ter ga obilniše napaja. Na desnem bregu se v Ljubljanko izlivajo Lubija, Bistra, Borovnišica, Iška in Išica z Želimljišico vred; na levem bregu pa Tujnica, Šujca, h koncu v Mali graben spremenjena, in Gradašica, tudi za malo Ljubljanko klicana. Več ko štirideset večjih in manjših potokov še priteka v Ljubljanko, ali pa se zgublja v mahu; mnogo studencov še izvira ob kraji mahú, ali po sredi izhaja iz jezerčnih oken ali prikritih votlin.

Vse te vode se pred časom niso mogle odtekati drugod razun po sredi ljubljanskega mesta po tesni in zajezeni strugi. Namreč reka, ki je skozi močvirje tekla 30 sežnjev po širokem, je bila med zidovjem stisnjena na 20 do 16 sežnjev; nasute razvaline in podertine, naplavljenno blato, ilovje in ločje je polnilo vodotok, versta nabitih kolov kot del mestne zabrambe na enem koncu, in množina mlinskih jezov na drugem koncu ga je zapirala; gosti jarmi dveh ali treh mostov so ga tesno oklepali. V dnu pa je ležal prvotni, in v celo skalovje zrašeni vodni prod. Po takem ni bilo čuda, če se je reka pri navadnem stanu komaj dalje plazila, in če so povodnji močvirje spremenjevale v široko in dolgo jezero; tudi ni bilo čuda, če se je močvirje bolj in bolj narašalo, če je zrak spridovalo in ljudem bolezni rodilo. Vse to se je spremenilo, kar so se počele dela, vodam drugačen odtok pripraviti in mokri svet posušiti.

(Dalje sledí.)

Sveta vera.

Povedka iz paganskih časov Slovincov.

Spisal Vicko Dragan.

(Dalje.)

II.

„Čuješ, Marko, kako zunaj hudo gromí! ali ne vidiš žarjavega bliska, kako široko vodo razsvetljuje in kako ploha poleva. Voda naraša v vsakem trenutku; oj bati se je, da ne bi najne bajtice vzela; gorjé nam ubogim siromakom!“ Tako govori Jela, ženka Marka ribča pod kačjim

gradom, in plaha gleda skoz okno, ali ne teče že kje voda skozi.

„Glej! to je kazen, zakaj sva zapustila staro vero. Perun mogočni se je razljutil, ker ga več ne častiva; pa nisem jez tega kriv. Tebe naj doleti njegova ojstra strela; po tvoji glavi naj treši s svojim silnim jakanom; ti si me pregovorila, da sem se pokaštil“, odgovori ženki mož.

O tem zmiraj huje gromí, in Drava zmiraj večja naraša. Ribčeva zapustita bajto in s svojim blagom bežita od rečnega pobožja na obrežek bližnji, na katerem je stal visok košat dób.

„Hvala Perunu mogočnemu, da sva na varnem!“ Ko je te besede zaslišal Rajko, kateri je na drugi strani pod ravno tem dóbom počival, mu je serce rastlo. „To sta človeka moje vere“ — si misli — njima hočem odkriti se.“

„Božja pomoč, brate!“ „Božja pomoč!“ „Sveto je ime Perunovo!“ „Na veke sveto.“

Ker se mu je odgovorilo po njegovi veri, njima pové, kaj ga je spravilo pod ta hrast in kaj je njegova želja. Ribč Marko mu hitro vé povedati, da je pred mescom dni prišla mlada in lepa paganska deklina do njegove bajte in ga prosila, naj jo prek pelja, ker ima v Hočah pri kristjanih nekaj opraviti. „Zadnjo nedeljo bil sem jez s svojo ženko sam tam — reče Marko — in čul sem na svoje ušesa, in vidil s svojimi očmi, kako je preklela Peruna in vse mogočne bogove, in se dala kerstiti. Drugi dan se je omožila z mladim vlastelinom*) Jurkom, kateri ima lep gradič, dosti volov in dvesto juter njiv. Razun tega mu je kerščanski svečenik — ali kakor mu pravijo — mašnik, stric, in mu pomaga, kjer le zamore.

„Jaz pa mislim, da nas nocoj zatega voljo silni Perun tako tepe, ker spet nova odpadnjena je serce mogočnega božanstva razdražila.“

„Ne govori tako — Marka opominja pobožna ženka njegova, ali neves, da Perun ni Bog, da njegov jakan**) in njegove strele so prazne reči. Ali nisi čul mašnika razlagati svetih resnic o trojnoedinem Bogu, ali nisi čul?“ — „Odjenjajte poštena ženka — prereže ji Rajko besedo — odjenjajte, vaš uk ne bode presvetlil ne mene, in kakor vidim, tudi ne Vašega poštenja vrednega moža, kateri se je spet k častju starih naših bogov obrnil, kakor sem se iz njegovega pozdrava prepričal: Ostanite, ostanite, ako Vas je draga volja, kerščenca — ali pustite podučevanje drugim.“

V tem se je začelo daniti, in nebo se razjasnovati. „Glej, Marko, draga duša — kako se na zlatih kolah — začne Rajko — je pripeljal veseli Jutrobog — oj Jutrobog! zlato solnce juterno! pozdravljeno mi bodi; darujem ti iz globoke duše.“ Tako govoreč Rajko stopi k vodi in začne vodo proti solncu škropiti. Za tri dni se vleže voda in ribč Marko pelja Rajka prek Drave.

(Dalje sledí.)

Berilo za kratek čas.

Rusovski car Pavel in eden njegovih oficirjev.

Car Pavel je oistro ukazal, da se ne smé naglo voziti po ulicah. Nekega popoldne se na lahki droški hitro po ulici pelje en častnik (oficir). Naključí se, da se car pelje za njim. Berž velí svojemu kočijažu, naj ga doteče. Ko pa oficir opazi cesarja za sabo, gleda mu jo upihati; al z enakim derkom sledí cesar za njim. Oficir je dobro vedil, da se mu ne bo dobro godilo, ako ga cesar dospe; zato pustí ujzdo svojemu kozaškemu konjiču in hipoma zgine cesarju izpred očí. Ko begúna ne more vloviti, se poverne car serdit nazaj, ukaže oni trenutek, bobnati občeniti marš,

*) Vlastelin, to je svobodnjak, plemenitaš.

**) Jakan pri zapadno-ogerskih Slovincih Donnerkeil, Donnerstein.

in veli, berž zgrabiti onega oficirja, ki bo manjkal na shajališču, in ga drugi dan ob 10. uri pred-se pripeljati.

Manjkalo je 27 oficirjev pri vseh regimentih, ki so bili v stolnem mestu v istem času; vsi so bili pred cara pripeljani. Cesar, ki ni poznal begúna, reče jadno, da se je zmed njih eden vozil po mestu, kakor da bi brez pameti bil, in da je pri mestnih regimentih 27 oficirjev manjkalo, ktere vse obsodi v Sibirijo.

Vsi so straha odreveneli, kar na enkrat iz med njih stopi mladenec, položi roko na persi, se priklone pred carom in trepetaje reče: „Vašega Veličanstva serd naj le na me pade, moji tovarši so nedolžni. Dosle ni bilo zabranjeno še nobenemu oficirju o slobodnih urah nahajati se zunej mesta. Jez, le jez sem edini krivec.“ Besede mu zmanjka. Imel ni več ne duha ne sape v stisnjenih persih. Zona ga spreha, lice mu obledí.

Cesar ga meri od verha do tal; v celi palači je vladala tihota, dokler po dolgem molku cesar ne vpraša: „Kdo si ti?“ — Jez sem Ivan J. Cesar spet umolkne za trenutek in gleda verlo lepega mladenca. „Od kod imaš kozaka?“ — Od svojega očeta, on sam ga je odkojil. — „Tvoj oče“ — reče cesar nasmejavši se in položivši roko na lajtnantovo ramo — „tvoj oče je odkojil jako dobrega kozaka pa še boljšega sina. Ti se mojega serda ne bojiš, in braniš svoje tovarše: to je lepo, jako lepo. Tvojim tovaršem spregledam kazneni zbog tebe. Ivane, kaj češ za svojega kozaka?“ — „Gospodar! — uzklikne mladenec ganjen od velike milosti svojega cesarja in pade pred njegove noge — „konj mi je ohranil najdražji dar v mojem življenji, to je, milost cesarjevo; poklanjam ga za to veliko ceno Vašemu Veličanstvu.“ — Cesar vzdigne mladenca rekoč: „vstani major! od lajtnanta cesar ne prejema darov. Hvala ti za konja.“

Kadar je cesar daroval, daroval je po cesarsko. Po ti meri cesarske darešljivosti je bila tudi napravljena kočija, drugi dan poslana mlademu majorju. J. Kobe.

Kratkočasnica.

(Vodnik in čevljar). Kjerkolj je naš Vodnik živel in hodil, je kakor pridna bčelica naberal gradivo za slovensko slovstvo. Tako je prišel tudi, ko je bil dušen pastir v Koprivniku, k nekemu čevljarju. Berž ga začne spraševati, kako imenuje to in uno čevljarsko orodje po slovensko. Čevljar mu pové vse kakor vé in zná. „Pri nas pa imenujemo to tako in tako“, mu reče Vodnik. „Ne zamerite“ — ga zaverne prosti čevljarček. „Vi ste gotovo imeniten ljubljansk čevljar!“

Slovanski popotnik.

* Slovenski Romar. Koledar v poduk in kratek čas za leto 1858. Drugi tečaj. Izdal Jernej Lenček, kaplan v Žiréh, natisnil Leopold Sommer na Dunaji, založil Ničman v Ljubljani.

„Mala pratika“, „Velika pratika“, „Slovenski Koledar“, „Slovenska Koleda“, „Slovenski Romar“ — petero praktik ali koledarjev za malo deželo slovensko! Ali ni to preveč? Če se bojo vsi prodali, jih ni preveč; če ne — pa tudi noben založnik ne bo prišel ravno zavoljo tega na boben. To je res; vendar odkritoserčno rečemo, da 5 praktik je za nas preveč, in da bi se menda vstreglo založnikom in ljudstvu najbolj, ako bi se založniki „Koledarja“, „Kolede“ in „Romarja“ zedinili („pratike“ spadate v drugo stran) in bi namesto trojnih bukev le ene, obširne in dober kup izhajale na dan. Zedinjenje to bi bilo toliko lože, ker vsi imenovani trije koledarji so po svojem obsežku pred vsem namenjeni prostemu ljudstvu, ktero podučiti in kratkočasovati je njih namen. Pa kaj se vti-

kamo v take svete, ker naš današnji namen je le govoriti od „Romarja“ in našim bravcom povedati, da je marljivi gosp. izdatelj vse storil, da bi vstregel slovenskemu ljudstvu. Blizo 20 podob lepša te bukve, katerim ni mar biti le pratika za eno leto, ampak koristno berilo za leta in leta. Med podobami nam naj bolj dopada cerkev sv. Petra v Rimu, tudi obraz gosp. misijonarja dr. Knobleherja je dober, kakor je več drugih podob resnih in kratkočasnih vse hvale vrednih. Kar pa se tiče berila v navadni besedi in pesmih, ga je veliko duhovnega obsežka, pa tudi krajo- in ljudopisnega. Na vse strani pridni gosp. Hicinger popisuje izversto ljubljansko močvirje, kteremu je gosp. izdatelj Lenček mikavno pesmico zapel; prav radi smo brali popis „Žirovski svet“, tudi od gosp. Lenček-a, kteremu domača beseda kaj gladko teče, naj je v prozi ali v pesmi, nauku ali šalji. Priča poslednjega je pesmica „štongrajtar“ — „falot“. Darovali so Romarju lepe darove tudi gg. Hašnik, Bevk, Hueber, Dolinar, Marn. Križgoro so gosp. fajmošter Bevk prav lepo popisali. — Živo tedaj priporočamo preličnega „Romarja“ vsem, in želimo, da bi ga duhovni gospodje med ljudstvom širili, ker je vreden, do roma križem sveta. Sklenemo pa to priporočilo z lastnim vošilom „Romarjevim“, kteri resnico govori rekoč: „Če bojo imeli slovenski pisatelji le trud, in izdajatelji in založniki le zgubo. bo šlo domače slovstvo le rakovo pot. Ker res je Slovincov le malo, morajo ti domače kniževstvo in slovstvo obilniše podpirati in bukve in časnike bolj kupovati.“

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Vidma na Laškem na sv. Barbare dan. Č. — Krajnski „Othello“, ki je zabodel svoji nezvesti ljubici nož v persi, me opominja enake prigodbe, ki se je letošnjo spomlad zgodila blizo Gemone v Furlaniji. Neki mladenec okoli 20 let in dekle enake starosti sta se ljubila, pa ljubezen Rozalika je pred omerznila. To je Mihata tako neizrečeno žalilo, da se mu še jesti ljubilo ni. Bolj ko je bil ta norec žalosten, bolj je Rozalika prepevala in v pričo drugih ga zasramovala, tako da je Miha vès serdit ji zažugal, da ji bo kaj naredil, da mu ne bo več nosú vihal. In res! nekega jutra so šli hlapci in deklet v boršt delat. Rozina je bila „sempre allegra, mai passion“, to se pravi „zmeraj vesela, nikoli žalostna“, pa tudi slabega zadržanja ni bila, — torej je tudi to jutro prepevala. Zaverženega Mihata je to petje tako razkačilo, da je kakor živina v pričo družih s sekiro nad njo letel, in jo z besedami: „boš vendar enkrat konec vzela“ trikrat tako mahnil, da je čez pol ure umerla. Že prvi udarek je bil tak, da bi bila mogla umreti. Miha po tem hitro steče in se sam žandarjem izroči. — Pred 14 dnevi je bila očitna sodba, pri kateri sem bil tudi jez pričujoč. Če ravno ga je zagovornik dobro zagovarjal, je bil Miha vendar k smerti obsojen; zavoljo njegovega skesanega obnašanja se vendar od presvitlega cesarja milost pričakuje; na vsako vižo se bo v težki ječi pokoril. — Ker imam že pero v rokah, se ne morem zderžati, našim rojakom Slovencom očitati, zakaj da krav bolj ne vpregajo, kar so „Novice“ že tolikrat priporočale, in bi kmetom toliko dobička prineslo. Talijanskim kmetom bi ne bilo treba krav vpregati, in vendar vidim, da za vožnjo krave ravno tako rabijo, kakor vole, in so prav lepe in ne molzejo veliko slabše. Koliko bolj bi bila taka vožnja našim polgruntarjem ali pa kajzarjem potrebna in koristna! Toda Kranjec se sramuje kaj storiti, kar njegovi očaki niso storili; — on ne misli, da bi se sosedje kmalo tega navadili in tak izgled posnemali. — Ravno taka je z gnojem; tukaj na Laškem je taka zemlja, da dvoje sorte žito, zraven pa še murvino drevje in vinsko tertó redí, — in vendar gnoj po cestah ka-